

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 3Cdo/189/2017
Identifikačné číslo spisu: 1114218323
Dátum vydania rozhodnutia: 08.02.2018
Meno a priezvisko: JUDr. Emil Franciscy
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2018:1114218323.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v spore žalobcov 1/ Y. M., 2/ N. M., 3/ N. M. ml., 4/ F. M., bývajúcich v F., zastúpených spoločnosťou Advokátska kancelária JUDr. Jakub Mandelík, s.r.o., so sídlom v Bratislave, Štefánikova č. 8, IČO: 47234318, proti žalovanej spoločnosti KOOPERATIVA poisťovňa, a.s., Vienna Insurance Group, so sídlom v Bratislave, Štefanovičova č. 4, IČO: 00585441, zastúpenej JUDr. Felixom Neupauerom, advokátom so sídlom v Bratislave, Dvořákovo nábrežie č. 8/A, o ochranu osobnosti a náhradu nemajetkovej ujmy, vedenom na Okresnom súde Bratislava I pod sp. zn. 4 C 115/2014, o dovolaní žalobcov 1/ až 4/ proti uzneseniu Krajského súdu v Bratislave z 30. júna 2016 sp. zn. 8 Co 152/2016, takto

rozhodol:

Najvyšší súd Slovenskej republiky z r u š u j e uznesenie Krajského súdu v Bratislave z 30. júna 2016 sp. zn. 8 Co 152/2016, ako aj uznesenie Okresného súdu Bratislava I z 13. júla 2015 č.k. 4 C 115/2014-117 a vec vracia súdu prvej inštancie na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

1. Žalobcovia sa žalobou zo 17. júna 2014 podanou v zmysle § 11 a § 13 Občianskeho zákonníka o ochrane osobnosti domáhali, aby žalovanej bola súdom uložená povinnosť zaplatiť každému z nich 75 000 € titulom náhrady nemajetkovej ujmy, ktorá im bola spôsobená v súvislosti s úmrtím ich dcéry a sestry Mgr. G. M. pri dopravnej nehode 3. auguste 2013, ktorú zavinil vodič motocykla A. H. (ďalej len „vodič“). Pasívnu legitimáciu žalovanej vyvodzovali z ustanovení § 4 ods. 2 písm. a/ a § 15 ods. 1 zákona č. 381/2001 Z.z. o povinnom zmluvnom poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla. V žalobe poukázali na to, že trestné stíhanie, začaté v danej veci pre spáchanie prečinu usmrtenia podľa § 149 ods. 1 Trestného zákona bolo uznesením Okresného riaditeľstva Policajného zboru v Banskej Bystrici ČVS: ORP-84/2DI-BB-2013 zo 14. novembra 2013 zastavené podľa § 215 ods. 1 písm. d/ Trestného poriadku (z dôvodu úmrtia vodiča).

2. Okresný súd Bratislava I (ďalej len „súd prvej inštancie“) uznesením z 13. júla 2015 č.k. 4 C 115/2014-117 konanie zastavil s poukazom na to, že žalobcovia ako poplatníci [§ 2 ods. 1 písm. a/ zákona č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov v znení do 30. júna 2016 (ďalej len „zákon č. 71/1992 Zb.“)], napriek výzve a poučeniu súdom nezaplatili súdny poplatok za

podanú žalobu (vo výške 4 x 2 316 €). Súd prvej inštancie sa nestotožnil s názorom žalobcov, že sa na nich vzťahuje osobné oslobodenie od platenia súdnych poplatkov vyplývajúce z § 4 ods. 2 písm. i/ zákona č. 71/1992 Zb. V danom prípade nie je totiž preukázané, že žalobcami tvrdená ujma im (skutočne) bola spôsobená trestným činom - predmetné trestné stíhanie bolo zastavené.

3. Na odvolanie žalobcov Krajský súd v Bratislave (ďalej len „odvolací súd“) uznesením z 30. júna 2016 napadnuté uznesenie potvrdil ako vecne správne [§ 219 ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej len „O.s.p.“)]. Stotožnil sa s názorom súdu prvej inštancie, podľa ktorého sa na žalobcov nevzťahuje oslobodenie od súdnych poplatkov v zmysle § 4 ods. 2 písm. i/ zákona č. 71/1992 Zb. Vzhľadom na výsledok trestného stíhania nie je pre účely konania o podanej žalobe preukázané, že nemajetková ujma, ktorej náhrady sa žalobcovia domáhajú, bola spôsobená trestným činom. Odvolací súd dodal, že v občianskoprávnom (sporovom) konaní o ochranu osobnosti nie je súd pre účely posúdenia vzniku poplatkovej povinnosti žalobcov oprávnený riešiť otázku, či došlo k spáchaniu trestného činu; zodpovedanie tejto otázky je vyhradené súdu v trestnom konaní.

4. Proti tomuto rozhodnutiu odvolacieho súdu podali žalobcovia 20. septembra 2016 dovolanie, prípustnosť ktorého vyvodzovali z § 420 písm. f/ CSP. Podľa ich presvedčenia neboli dané dôvody pre zastavenie konania, lebo sa na nich vzťahuje oslobodenie od súdneho poplatku v zmysle § 4 ods. 2 písm. i/ zákona č. 71/1992 Zb. Postupom súdov, ktorý vyústil do zastavenia konania o ich žalobe, im bolo znemožnené, aby uskutočňovali im patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces (v súvislosti s tým poukázali na judikát R 50/1997). I keď v trestnom konaní nebolo výslovne konštatované spáchanie trestného činu, jeho spáchanie vyplýva z viacerých skutočností. V predmetnom trestnom konaní mali žalobcovia postavenie poškodených v zmysle § 46 ods. 1 Trestného poriadku, ktorý za poškodeného považuje medziiným toho, komu bola spôsobená morálna škoda alebo komu boli porušené jeho iné zákonom chránené práva. Navyše, zavinenie vodiča a spáchanie trestného činu bolo v trestnom konaní preukázané znaleckým posudkom obsahujúcim jednoznačné konštatovanie, že príčinou dopravnej nehody bola nevhodná technika jazdy vodiča. Vzhľadom na absenciu rozhodnutia trestného súdu o tom, že bol spáchaný trestný čin, boli súdy v tomto civilnom sporovom konaní oprávnené, a to aj v súvislosti s riešením otázky oslobodenia žalobcov od súdneho poplatku, prejudiciálne posúdiť (§ 135 ods. 1 O.s.p.), či v danom prípade bola podaná žaloba o náhradu nemajetkovej ujmy spôsobenej trestným činom. Z týchto dôvodov žiadali rozhodnutia súdov oboch inštancií zrušiť a vec vrátiť súdu prvej inštancie na ďalšie konanie.

5. Žalovaná sa k dovolaniu písomne nevyjadrila.

6. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) ako súd dovolací (§ 35 CSP) po zistení, že dovolanie podala za účinnosti CSP v stanovenej lehote (§ 427 ods. 1 CSP) procesná strana zastúpená v súlade so zákonom (§ 419 ods. 1 CSP), v ktorej neprospech bolo rozhodnutie vydané (§ 424 CSP), skúmal bez nariadenia pojednávania (§ 443 CSP), či sú dané procesné predpoklady pre uskutočnenie meritórneho dovolacieho prieskumu; dospel k záveru, že dovolanie je nielen prípustné, ale tiež dôvodné.

7. Dovolanie je v CSP upravené ako mimoriadny opravný prostriedok, ktorý má v systéme opravných prostriedkov civilného sporového konania osobitné postavenie. Dovolanie nie je „ďalším odvolaním“ a dovolací súd nesmie byť vnímaný ako tretia inštancia, v rámci konania ktorej by bolo možné preskúmať akékoľvek rozhodnutie odvolacieho súdu. Otázka posúdenia, či sú, alebo nie sú splnené podmienky, za ktorých sa môže uskutočniť dovolacie konanie, patrí do výlučnej právomoci dovolacieho súdu [porovnaj rozhodnutia najvyššieho súdu napríklad sp. zn. 1 Cdo 238/2013, 3 Cdo 44/2016, 5 Cdo 264/2014, 8 Cdo 13/2016 (poznámka dovolacieho súdu: pokiaľ sa v ďalšom texte uvádza v zátvorke odkaz na „Cdo“, ide o odkaz na rozhodnutie najvyššieho súdu príslušnej spisovej značky)].

8. Naznačenej mimoriadnej povahe dovolania zodpovedá aj právna úprava jeho prípustnosti. V zmysle § 419 CSP je proti rozhodnutiu odvolacieho súdu dovolanie prípustné, (len) ak to zákon pripúšťa. To znamená, že ak zákon výslovne neuvádza, že dovolanie je proti tomu - ktorému rozhodnutiu odvolacieho súdu prípustné, nemožno také rozhodnutie (úspešne) napadnúť dovolaním.

9. Žalobcovia vyvodzujú prípustnosť ich dovolania z § 420 písm. f/ CSP, podľa ktorého dovolanie je prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces. Žalobcami je napadnuté rozhodnutie, ktorým sa konanie končí.

10. Podstatou práva na spravodlivý súdny proces je možnosť fyzických a právnických osôb domáhať sa svojich práv na nestrannom súde a v konaní pred ním využívať všetky právne inštitúty a záruky poskytované právnym poriadkom. Integrálnou súčasťou tohto práva je právo na relevantné, zákonu zodpovedajúce konanie súdov a iných orgánov Slovenskej republiky.

11. Rozhodovacia prax najvyššieho súdu zaujala už pred účinnosťou CSP záver, podľa ktorého o znemožnenie realizácie procesných oprávnení účastníka občianskoprávneho (civilného) konania ide tiež v prípade postupu súdu, ktorý sa z určitého dôvodu odmietne zaoberať meritom veci (odmietne podanie alebo konanie zastaví alebo odvolací súd odmietne odvolanie), hoci procesné predpoklady pre taký postup neboli dané (viď napríklad R 23/1994 a R 4/2003, ale aj rozhodnutie najvyššieho súdu publikované v časopise Zo súdnej praxe pod č. 14/1996, prípadne 1 Cdo 41/2000, 2 Cdo 119/2004, 3 Cdo 108/2004, 3 Cdo 231/2008, 4 Cdo 20/2001, 5 Cdo 434/2012, 6 Cdo 107/2012, 7 Cdo 142/2013, 3 Cdo 98/2015). V rozhodnutí sp. zn. 4 Cdo 70/1993 (publikovanom ako judikát R 50/1997) najvyšší súd konštatoval, že zastavenie konania pre nezaplatenie súdneho poplatku podľa § 10 ods. 2 zákona č. 71/1992 Zb., hoci pre tento postup nebol zákonný dôvod, je odňatím možností účastníkovi konať pred súdom.

12. Podľa právneho názoru odvolacieho súdu treba obdobne za účinnosti CSP dospieť k záveru, že o procesnú vadu zmätočnosti v zmysle § 420 písm. f/ CSP ide tiež v prípade procesného postupu, pri ktorom súd prvej inštancie zastaví konanie a odvolací súd jeho rozhodnutie potvrdí, i keď pre zastavenie konania neboli dané zákonné predpoklady. Dovolací súd preto skúmal, či procesný postup súdov v predmetnom konaní nevykazuje znaky žalobcami namietanej procesnej vady zmätočnosti.

13. V danom prípade žalobcovia spochybňujú správnosť procesného postupu súdov za právnej úpravy účinnej do 30. júna 2016. Tvrdia, že pri absencii rozhodnutia príslušného orgánu riešiaceho otázku spáchania trestného činu boli civilné súdy oprávnené prijať (pre účely konania v nimi prejednávanom prípade) vlastné riešenie tejto otázky. Či je táto argumentácia žalobcov opodstatnená, bolo potrebné posudzovať podľa ustanovení O.s.p. v spojení s ustanoveniami zákona č. 71/1992 Zb.

13.1. Podľa § 4 ods. 2 písm. i/ zákona č. 71/1992 Zb. bol od poplatku oslobodený navrhovateľ v konaní o náhradu škody alebo nemajetkovej ujmy, ktoré mu boli spôsobené trestným činom. Podľa § 10 ods. 1 zákona č. 71/1992 Zb. ak nebol zaplatený poplatok splatný podaním návrhu na začatie konania alebo dovolania, prvostupňový súd vyzve poplatníka, aby poplatok zaplatil v lehote, ktorú určí spravidla v lehote desiatich dní od doručenia výzvy; ak aj napriek výzve poplatok nebol zaplatený v lehote, súd konanie zastaví. Podľa § 14 ods. 1 zákona č. 71/1992 Zb. platilo, že na konanie vo veciach poplatkov, ak tento zákon neustanovuje inak, platí primerane O.s.p.

13.2. S posúdením, či je v tom - ktorom konaní podaná žaloba subjektom, ktorý je podľa § 4 ods. 2 písm. i/ zákona č. 71/1992 Zb. oslobodený od súdneho poplatku, je spojené predbežné vyriešenie otázky, či škoda alebo nemajetková ujma, náhrady ktorej sa navrhovateľ (žalobca) domáha, bola spôsobená trestným činom.

13.3. Z právnej úpravy občianskeho súdneho konania účinnej do vyššie uvedeného dňa v zásade platilo, že prejudiciálne otázky bol občianskoprávny súd oprávnený riešiť bez ohľadu na to, či vec (ne)patrila do jeho právomoci a príslušnosti. Zároveň ale právna úprava stanovovala výnimky, kedy uvedená zásada neplatí. V zmysle § 135 ods. 1 veta tretia O.s.p. bol súd viazaný (medziiným) rozhodnutím príslušných orgánov o tom, že bol spáchaný trestný čin a kto ho spáchal. Podľa § 135 ods. 2 O.s.p. platilo, že inak otázky, o ktorých patrí rozhodnúť inému orgánu, môže súd posúdiť sám. Ak však bolo o takejto otázke vydané príslušným orgánom rozhodnutie, súd z neho vychádza.

13.4. Pokiaľ nešlo o otázku, v prípade ktorej sa na občianskoprávny súd vzťahovala viazanosť rozhodnutím príslušného orgánu (§ 135 ods. 1 O.s.p.), prípadne o otázku už vyriešenú rozhodnutím

príslušného orgánu, z ktorého bol súd povinný vychádzať (§ 135 ods. 2 veta druhá O.s.p.), bol občianskoprávny (civilný) súd v zmysle § 135 ods. 2 veta prvá O.s.p. oprávnený zaoberať sa aj otázkami nepatriaci inak do jeho právomoci, a to za účelom vytvorenia si vlastného prejudiciálneho záveru významného z hľadiska ním vedeného konania patriaceho do jeho právomoci; záver, ktorý potom o týchto otázkach prijal, nevyjadroval formou meritórneho rozhodnutia.

14. V danom prípade odvolací súd vychádzal zo zistenia, že trestné stíhanie bolo zastavené (teda bez vyriešenia otázky, či bol spáchaný trestný čin a kto ho spáchal). Podľa právneho názoru dovolacieho súdu nadväzujúceho na vyššie uvedený výklad bol občianskoprávny súd oprávnený zaoberať sa touto otázkou pre účely ním vedeného konania a (bez meritórneho rozhodnutia o nej) si vytvoriť vlastný prejudiciálny záver významný z hľadiska oslobodenia žalobcov od súdneho poplatku.

15. Z vyššie uvedených dôvodov dovolací súd uzatvára, že nesprávny procesný postup súdov viedol k zastaveniu konania (§ 10 ods. 1 zákona č. 71/1992 Zb.) v takej procesnej situácii, v ktorej predpoklady pre zastavenie konania v čase rozhodovania prvoinštančného a odvolacieho súdu neboli dané. Tento nesprávny procesný postup súdov znemožnil žalobcom, aby uskutočňovali im patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces (§ 420 písm. f/ CSP).

16. Dovolacím súdom konštatovaná procesná vada zmätočnosti uvedená v § 420 písm. f/ CSP zakladá prípustnosť dovolania žalobcov; zároveň je však dôvodom, so zreteľom na ktorý musí dovolací súd napadnuté rozhodnutie bez ďalšieho zrušiť (§ 449 ods. 1 CSP).

17. Ak dovolací súd zruší napadnuté rozhodnutie, môže podľa povahy veci vrátiť vec odvolaciemu súdu alebo súdu prvej inštancie na ďalšie konanie, zastaviť konanie, prípadne postúpiť vec orgánu, do ktorého právomoci patrí (§ 450 CSP). Najvyšší súd v súlade s týmito ustanoveniami napadnuté uznesenie odvolacieho súdu a tiež uznesenie súdu prvej inštancie zrušil a vec vrátil prvoinštančnému súdu na ďalšie konanie.

18. Ak bolo rozhodnutie zrušené a ak bola vec vrátená na ďalšie konanie a nové rozhodnutie, súd prvej inštancie a odvolací súd sú viazaní právnym názorom dovolacieho súdu (§ 455 CSP).

19. Ak dovolací súd zruší rozhodnutie a ak vráti vec odvolaciemu súdu alebo súdu prvej inštancie na ďalšie konanie, rozhodne tento súd o trovách pôvodného konania a o trovách dovolacieho konania (§ 454 ods. 3 CSP).

20. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3:0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.